

ROND DE SCHUTSBOOM

jaargang 13

nummer 3

1993

STICHTING HEEMKUNDIGE KRING

'D E V Y E R H E E R T G A N G H E N'

Doelstelling volgens de statuten:

De Stichting heeft ten doel de bevordering der studie van de heemkunde in de ruimste zin, in het bijzonder door:

- a. de bevordering der studie van de heemkunde in de lokale en regionale aspecten van archeologie, geologie, toponymie, flora, fauna, architectuur, historie, folklore, sociale geografie en taalgebruik;
- b. het aanwenden of doen aanwenden van de door deze studie verworven kennis ten bate van het lokale en regionale leefmilieu door het verrichten van relevante activiteiten;
- c. het in stand houden van een streekmuseum, heemerf 'De Schutsboom'.

Lidmaatschap en abonnementen:

Leden van de Heemkundige Kring ontvangen het periodiek 'Rond de Schutsboom' gratis. Losse nummers f 3,50.

Lidmaatschap Heemkundige Kring f 20,-- per jaar.

Gezinsleden f 6,50 per jaar.

Leden buiten Goirle f 25,--

Bankrekening: Rabo-Goirle, nr.: 11.68.97.597

Toegang tot de lezingen voor leden gratis.

Openstelling:

Heemerf en museum "De Schutsboom":

van april t/m oktober elke zondag;

van november t/m maart, elke 1e zondag van de maand.

Openingstijd van 15.00 tot 17.00 uur.

Voor groepen: op aanvraag bij het secretariaat.

Het archief: elke zaterdag van 10.00 tot 12.00.

Adressen:

Heemerf De Schutsboom: Nieuwe Rielseweg 41-43,

5051 PD GOIRLE. Tel. 013 - 34.89.72

secretariaat: Nieuwe Rielseweg 41-43, 5051 PD GOIRLE,

secretaris (prive) tel. 013-346622

redactie: Venneweg 11, 5051 BN GOIRLE. tel. 013-342182

HET VERSCHIJNEN VAN DIT PERIODIEK WERD MEDE MOGELIJK
DOOR DE FINANCIËLE BIJDRAGE VAN:

Party centrum Benelux,
Dorpsstraat 1, 5051 CH GOIRLE. tel. 34.22.72

van Berkel B.V. loodgieterswerken en foliedaksystemen,
Edisonlaan 19, 5051 DS GOIRLE. tel. 34.24.45

van Beurden meubelmakerij,
Weverstraat 3-4, 5051 HZ GOIRLE. tel. 34.25.24

Bloemsierkunst "Abcoven",
Abcovenseweg 23, 5051 PT GOIRLE. tel. 34.13.88

John Bortel, sculptor,
RR 3 Gananoque, Ontario Canada, K7 G2 V5

Garage Jac. de Brouwer,
Hoge Wal 1, 5051 PX GOIRLE. tel. 43.09.35

Assurantiën Burgers en van Esch, voor verzekeringen,
hypotheeken, financieringen, woningbemiddeling,
Tilburgseweg 1, 5051 AA GOIRLE. tel. 34.21.29

"De Druiventros" Fam. J. v.d. Velden - van Hoek,
Weth.v.Besouwstraat 2, 5051 SE GOIRLE. tel.34.14.60

C. Hermans,
v. Haestrechtstraat 16, 5051 VD GOIRLE.

Keurslagerij Kees van Hest,
Tilburgseweg 81, 5051 AB GOIRLE. tel. 34.13.89

Juwelier & Edelsmid Paul Hoogendoorn,
Tilburgseweg 41, 5051 AA GOIRLE. tel. 34.54.73

ROND DE SCHUTSBOOM

STICHTING HEEMKUNDIGE KRING
„DE VYER HEERTGANGHEN”
GOIRLE

Periodiek van de:

Secretariaat: Nieuwe Rielseweg 41-43
5051 PD Goirle, tel. 013-34 89 72

Redactie: Venneweg 11, 5051 BN Goirle
tel. 013-34 21 82

Jaargang 13, nr. 3

december 1993

In Memoriam Willy van Rooy	2
De herbenoeming van burgemeester Rens	3
Het dictee van de veldwachter	8
Was getekend: Elisabeth Smits	11
Vur onder de kerstbôôm	16
Het grenskantoor te Goirle	19
Adriaan van der Willigen, drossaard in Tilburg en Goirle, 1795-1802	23
Zo werd Balthazar Geeraerts terechtgesteld	28
Oud Brabants kerstlied	30

IN MEMORIAM WILLY VAN ROOY

Op 30 september 1993 verloor de Goirlese gemeenschap, en in het bijzonder de Heemkundige Kring, een bijzonder mens.

Willy was vanaf het begin zeer betrokken bij de kring, waarvan hij jarenlang bestuurslid was.

Het logo van onze kring is van zijn hand, alsook de gevelsteen in het Smiske.

Door zijn inzet en onderhandelingen is de Heemschuur in Goirle gekomen. En via een prent van Willy kwamen

men we aan de middelen om de schuur op te bouwen.

Ook stond hij altijd klaar met raad en daad. Dit alles op een bescheiden wijze.

Willy was een medewerker die nooit op de voorgrond trad, maar er was als het nodig was.

Met vreugde en voldoening kijk ik terug op zijn laatste tentoonstelling, die hij in de schuur gehouden heeft, en waar wij samen vaak over hebben nagepraat.

Zijn schildersezel heeft een plaats gekregen in de potstal en zijn schilderijen, die in ons bezit zijn, worden daar regelmatig tentoongesteld.

Willy van Rooy was een begrip voor de kring; zijn nagedachtenis zal bij het Heem bewaard blijven.

Ton Sas, voorzitter

DE HERBENOEMING VAN BURGEMEESTER RENS

Door Jef van Gils

Op 10 september 1913 werd Jan Baptist Rens benoemd tot zevende burgemeester van Goirle. In bepaalde kringen in Goirle was Rens niet erg geliefd. Ook onder de gemeenteraadsleden had hij tegenstanders, wat blijkt bij het lezen van deel I van de serie 'Twee Eeuwen Goirle', waarin Jan Hoogendoorn en Norbert de Vries de geschiedenis beschrijven van de Goirlese gemeentehuizen.

Een fraai beeld van het gekonkel en gekronkel van de raadsleden krijgen we te zien in 1919 als de herbenoeming van Rens als burgemeester voor de deur staat. Voordat de benoeming een feit wordt, krijgt Rens namelijk een brief van de commissaris der Koningin in Noord-Brabant, waarin hem toelichting gevraagd wordt op de klachten betreffende de burgemeester, die de commissaris van "ZEER BETROUWBARE ZIJDE" heeft ontvangen. Rens moet van deze brief wel geschrokken zijn, want hij verzoekt de commissaris schriftelijk om "DE AANTIJGINGEN MONDELING TE KOMEN WEERLEGGEN, DAAR ZIJ NIET DE WAARHEID ZIJN". Aan de commissaris wordt de keus gelaten of hij voor de burgemeester een uurtje wil uittrekken, of dat hij maar gewoon op de audiëntie zal verschijnen.

Op die gewone audiëntie verschenen op 27 november 1918 twee Goirlese raadsleden, A. Vekemans en P. Vermeulen, die een klachtenpakket betreffende Rens op tafel legden. Dat pakket bestond uit de volgende grieven:

- 1) De burgemeester heeft te weinig tijd; hij is soms in geen vijf keer te spreken.
- 2) Als groot-industrieel besteedt hij bijna geen tijd aan het burgemeestersambt. Alleen van 9 tot 10 uur is hij te spreken. Bovendien gaat hij 's maandags altijd naar de beurs in Rotterdam en gaat hij op zaterdagen regelmatig jagen.

- 3) Als groot-industrieel handelt hij vooral in het belang van de groten; de kleinen komen tekort.
- 4) Hij heeft te veel belangen in verschillende industrieën.

De commissaris stuurt de klagers naar huis met de mededeling dat ze het beste in de loop van 1919 nog eens aan de bel kunnen trekken, maar hij legt de klachten toch niet geheel terzijde.

Rens blijkt bij nader onderzoek een zeer druk bezet man. Hij is waarnemend directeur van de "JUTENSPINNERIJ, THANS VLASSPINNERIJ" te Goirle; hij is aandeelhouder van de Zuidnederlandsche Schoenfabriek te Dongen en hij richtte bovendien op 1 oktober 1918 de "N.N. FLANEL EN WOLLENSTOFFFABRIEK VOORHEEN GEBROEDERS VAN SPAENDONCK" op te Tilburg, samen met de Tilburger Henricus Antonius Daniëls.

Volgens de stukken uit het provinciaal archief genoot Rens uit de laatst genoemde N.V. geen inkomen, wat niet de waarheid is. Weliswaar werd Daniëls aangesteld als enige directeur, maar Rens werd enige commissaris en daardoor ook de enige toezichthouder op de directeur. Hiervoor genoot hij 5% van de winst, die overbleef nadat 5% van de winst was uitgekeerd aan de aandeelhouders. Bovendien was hij eigenaar van een gedeelte van het aandelenpakket, dus ook in die winst zou hij delen.

Drie raadsleden, de genoemde Vermeulen en Vekemans en C.H. de Vries volgen in juni 1919 de raad van de commissaris op en schrijven hem een brief, waarin ze een heel ander verhaal vertellen: "DE BURGEMEESTER HEEFT WELISWAAR TE WEINIG TIJD VOOR HET AMBT, IN ONZEN TIJD GEEN SINECURE, MAAR AFGEZIEN DAARVAN BEZIT HIJ IN HOOGTE MATE DE EIGENSCHAPPEN OM EEN GOED BURGEMEESTER TE ZIJN EN IS HET BELANG ONZER GEMEENTE IN HOOGTE MATE GEDIEND MET ZIJN HERBENOEMING." Misschien voor ons een vreemde gang van zaken, maar niet voor de commissaris, die al had uitgezocht dat de klagers "IN DER TIJD MET DE BENOEMING VAN RENS BIJZONDER INGENOMEN WAREN."

Op 11 juli 1919 werd de minister van binnenlandse zaken dan ook geadviseerd Jan Baptist Rens voor herbenoeming aan Hare Majesteit voor te dragen. Blijkbaar met veel begrip van raadslid Piet Vermeulen, die bij de opening van het nieuwe gemeentehuis Rens alle lof toezwaaide en hem prees voor "ZIJN INITIATIEF, ZIJN KENNIS EN ZIJN VOLHARDING".

Bronnen:

- Jan Hoogendoorn en Norbert de Vries, Gemeentehuizen, Twee Eeuwen Goirle, nr. 1, 1988.
- Rijksarchief Den Bosch, archief Provinciaal Bestuur, nr. 4741, 02.07.1919, 05.07.1919, 11.07.1919.
- Nederlandsche Staatscourant 12.12.1918, nr. 290, berichtnr. 1714, mededeling oprichting N.V. Flanel en Wol-lenstoffabriek te Tilburg voor notaris Smitz te Tilburg op 01.10.1918.

==== Bij de plechtige intrede ====

van den Edelachtb. Heer

J. B. RENS, als Burgemeester te Goirle.

10 SEPTEMBER 1913.

Stijg op, stijg op een jubelzang,
Op dezen blijden dag,
Nu Goirle weer een eigen zoon
Als hoofd aanschouwen mag.
Ons volk begroet hem blij van geest
Zijn feestzang klinke luid,
Zijn liefde wordt op 't huidig feest
In jubelzang geuit

SOLO.

Wees verheugd, gij medeburgers,
Op deez' schoonen, blijden dag,
Die door U zijn burgervader
Liefde en hulde bieden zag.

DUO

Liefde aan den medeburger,
Opgegroeid in onzen kring.
Naast die liefde onze hulde
Voor 't gezag, dat hij outving.

KOOR

Ja onz' zang, hij klinke blij
Over veld, langs beemd en wei.
Zang van liefde, zang van hulde!
Jong en oud, en groot en klein
Is in hulde en liefde één,
Galmt thans uit wat 't hart vervulde.

SOLO

Elders wil men zich niet buigen
Voor 't gezag door God gesteld,
Niet zijn liefde gaan betuigen,
Wijl slechts haat uit 't harte welt.

DUO.

Doch het hart der Goirlenaren
Blijft gehecht steeds aan 't gezag,
En 't verheugd zich als het meerdren
Eer en hulde bieden mag

KOOR

Ja, dan jubelt het van vreugde!
Sneller, sneller stroomt dan 't bloed,
Wijl ons hart bij deze hulde
D'oorstroom van 't gezag begroet.

SOLO.

De juichende scharen, rondom U vereend,
Zij offerden elk naar hun kracht,
En met deze offers van armen en rijk
Werd U hunne hulde gebracht

DUO

Maar schooner dan alles, wat Goirle versiert,
En grootscher dan jubelvertoon
Is zeker de liefde van 't Goirlesche volk,
Die blijve en steeds wordt gebóon.

KOOR

Viert dan feest! wilt blijde, vreugdig juublen
't Is een onvergeetbre dag
Nu het volk in eigen burger
Het gezag 'egroeten mag.
Hem de hulde van ons allen,
Hem ons liefde aangeboon
Sier zijn ambt een zilveren glansen,
Sier het eens de gouden kroon.

P. W.

HET DICTEE VAN DE VELDWACHTER

Door Jef van Gils

Nadat in Goirle op 14 augustus 1863 veldwachter Jan Baptist van Erven was overleden op de leeftijd van 68 jaar, zette het gemeentebestuur haast achter de benoeming van een nieuwe handhaver der wet voor het snel groeiende dorp.

Men begreep blijkbaar al vlug dat voor het hongerloontje van 100 gulden, de jaarwedde van veldwachter Van Erven, geen sollicitanten aan de oproep gevolg zouden geven. Daarom werd in de raadsvergadering van 19 augustus 1863 het jaarsalaris van de nieuw te benoemen veldwachter gesteld op 180 gulden en gratis bovenkleding. Veel animo bestond er blijkbaar niet voor deze functie, want er solliciteerden slechts twee Goirlenaren.

De oudste was Cornelis van de Pol, gezond van lijf en leden, van "EEN GOED ZEDELIJK GEDRAG", arbeider van beroep, 46 jaar oud, getrouwd en vader van vijf kinderen. De tweede sollicitant was Adrianus Brekelmans, ook goed gezond, 30 jaar oud en ongehuwd. In tegenstelling tot Van de Pol, die nooit in dienst was geweest, diende Brekelmans vijf jaren bij het regiment grenadiers en jagers.

Uiteindelijk zou het maken van een dictee de doorslag geven, want het goed kunnen schrijven van een proces-verbaal was toch wel belangrijk. Beide concurrenten moesten een verbaal opmaken van een vermeende grasdiefstal in het gehucht de Bakertand. Hierbij kwam Brekelmans als beste uit de bus. Het dorpsbestuur vond hem "TAMELIJK GOED". Ook u kunt hierover oordelen, want zijn dictee is bewaard gebleven in het archief van de commissaris der Koningin in Noord-Brabant en wordt hiernaast integraal weergegeven.

Op hoeden den 19 Augustus 1800
 heb ik en Leestij heb ik en de Veldwachter
 der gemeente Goirle mij in dienst bevolen
 op het gehucht Spiersterland onder
 deze gemeente en in een parcell. Veldwacht
 toebehoorende van den landbouwer of
 de persoon van de Veldwacht = Jaren meder
 alhier v. Soen achtig bezig geim met het
 snijden van gras onder Premisse daartoe
 te minnen vertoome en alder handlenne
 in Stijl met art. 419 Van het
 Wet boes van Strafrecht
 Van al het welk ik dit Proce-
 verbaal heb opgenoot op den 11de
 bij den uarnenij mijner beleming
 afgeleijt te Goirle op jaar en datum
 als in het hoofd dier geneld.

Reeds op 4 september 1863 werd Adriaan Brekelmans door de commissaris op proef benoemd voor de tijd van twee jaar. In 1865 maakte de burgemeester van Goirle de commissaris attent op het feit, dat de proeftijd van de "IJVERE EN GESCHIKTE BREKELMANS EXPIREERDE", waarna zijn vaste aanstelling volgde.

Adriaan Brekelmans werd geboren te Goirle op 29 november 1832 als zoon van linnenwever Theodorus Brekelmans en Gerardina Marcelis, een zus van de vrouw van fabrikant Willem van Enschoot. De grootvader van Adriaan was Jan Brekelmans, gedoopt te Tilburg. Hij was boerenknecht te Udenhout, toen hij op 25 april 1816 trouwde met Gerardina Spekkers, wier geboorteplaats en -datum niet bekend waren. Zij was namelijk "JONG DOOR HAAR OUDERS VERLATEN, OPGENOMEN DOOR DE REGENTEN VAN HET GEEFHUIJS TE 'S-HERTOGENBOSCH EN UITBESTEED BIJ MARTEN JAN WITLOX, LANDBOUWER TE UDENHOUT".

Dat gebeurde in 1800 en zij leek toen 7 à 8 jaar oud.

Veldwachter Brekelmans trouwde kort voor zijn vaste aanstelling te Goirle op 1 mei 1865 met de Diessense dienstmeid Elisabeth Jakops.

Hij zou zijn functie uitoefenen tot 1883 en werd op 24 augustus van dat jaar opgevolgd door C.A. Dujardin. Na die tijd was hij zonder beroep. Adriaan Brekelmans verliet Goirle op 12 december 1912 om zijn intrek te nemen in het Beekse St. Adrianusgesticht. Hij overleed te Hilvarenbeek op 2 augustus 1920.

Bronnen:

- H.W. Janson, Bijdrage tot de geschiedenis van Goirle, blz. 54, Voorhout, 1953.
- Jef van Gils, Politiek beleid en benoemingen te Goirle in de 19e eeuw, Rond de Schutsboom, 1991, nr. 3, blz. 8-10.
- Gemeentearchief Udenhout, huwelijksbijlagen 1816.
- Rijksarchief Den Bosch, archief Provinciaal Bestuur, nr. 1361, 20.08.1863; nr. 1367, 01.09.1865.
- Gemeentearchief Hilvarenbeek, bevolkingsregister klooster 1906-1930.

WAS GETEKEND

Elisabeth Smits

Door J. Wijdemans (aangetrouwd familie)

Elisabeth Smits was een ongetrouwde vrouw en dochter van Peter Evert Smits. Zij werd geboren in Goirle op 23 september 1712¹, en werd hier begraven op 30 september 1779², in de kerk.

Voordat we haar levensverhaal beginnen, willen we even kwijt dat in Goirle nog steeds nazaten van Peter Evert Smits wonen. Kleinkinderen van de indertijd op het Oranjeplein wonende Michiel Smits (gehuwd met Huiberdina Adriaanse) en Peer Smits (gehuwd met Antonia Venmans) wonen nog steeds in Goirle. Deze familie Smits is een rechtstreekse afstamming van Peter Evert Smits.

Peter kwam in 1690 vanuit Tilburg in Goirle wonen. Hij trouwt in dat jaar op 5 februari met Elisabeth Martens van Gorp³. Het echtpaar krijgt drie kinderen: Catharina, Petronella en Martinus. Tussen 1706 en 1711 moet Elisabeth van Gorp gestorven zijn. Peter trouwt nogmaals en wel met Dingena Jan Vennix, op 23 januari 1711⁴. Uit dit huwelijk wordt Elisabeth geboren.

Uit de jeugd van haar is niets bekend. Als oudere dame staat zij bekend als 'devota'. Dat valt af te leiden uit het trouwboek van de Goirlese parochie; de pastoor schreef dat achter haar naam, als zij als getuige optrad. Een groot aantal jaren is zij koster geweest. Dat verklaard waarom zij 125 maal getuige was van een kerkelijk huwelijk tussen 20 juli 1751 en 9 mei 1778⁵. Een devota is een godsdienstige vrouw die o.a. godsdienstles geeft aan kinderen en ze ook voorbereidt op de 1e H. Communie. Leken in de kerk van de 20e is dus niets nieuws; reeds in de 18e eeuw was dit een normaal verschijnsel.

Samen met haar halfbroer Martinus is zij de enige erfgenaam van haar ouders, blijkens een testament uit 1741. Daarin benoemen de ouders Elisabeth en haar halfbroer Martinus Peter Smits (of hun wettige nakomelingen) als hun enige erfgenamen. Hun zusters zijn inmiddels ongehuwd overleden⁶.

Na de dood van hun vader in 1753 (moeder stierf reeds in 1750) erven zij de helft van de nalatenschap van de ouders. Haar broer Martinus is echter al in 1744 overleden, zodat zijn helft van de erfenis aan de kinderen Peter Martinus en Maria Smits toekomt.

De helft van de nalatenschap ten gunste van Elisabeth bestond uit een huis, schuur, schop en hof met aangelag. Het was gelegen op de Bakertant en genaamd 'de Paradijs'. Verder 4 percelen akkerland, 4 percelen weiland en 2 heivelden, allen gelegen te Goirle⁷.

Elisabeth koopt op 19 december 1754 een huis bestaande uit twee woningen, gelegen op de Bakertant voor f105,00⁸.

Vermoedelijk heeft zij zelf in een van de twee woningen gewoond, terwijl zij boerderij 'de Paradijs' verhuurde, o.a. aan Jan de Rooij. Hij betaalde van november 1779 tot half april 1781 f43,00 en 32 vaten rogge als zgn. "COORENPAGT".

Dat Elisabeth Smits het goed met de pastoor voorhad, blijkt uit een gift aan de nieuwe schuurkerk in 1762⁹. Deze gift bestond uit de beelden van St. Petrus en St. Paulus, welke heden ten dage nog de St. Janskerk sieren. Als tegenprestatie werd ze ingeschreven in het boek der eeuwige weldoeners.

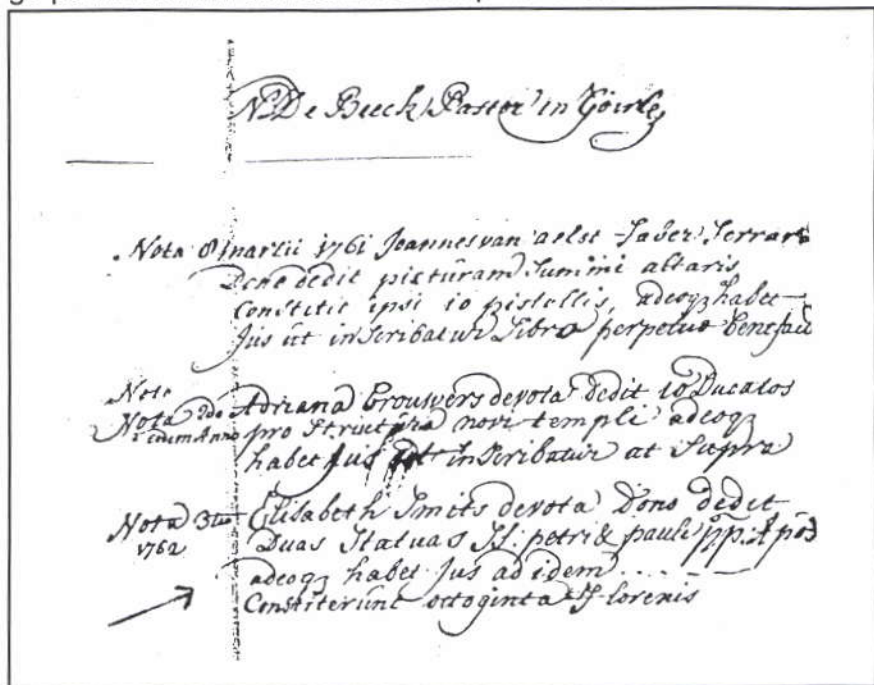
Na de val van 's-Hertogenbosch in 1629 begon in de Meierij meteen de politieke reformatie. Per plakkaat van 1630 werd de openbare uitoefening van de R.K. godsdienst verboden en moesten de kerken gesloten worden, opdat er geen 'pauselijke diensten' meer zouden kunnen plaatsvinden. De pastoors echter bleven op hun post, tot de retorsiemaatregelen hen dwong uit te wijken.

De Goirlese pastoor moest in 1638 zijn parochie verlaten. Vanaf 1639 tot 1673 kerken de Goirlenaren dan op Steenvoort (Nieuwkerk), alwaar juist over de landgrens een grenskerk gebouwd was. 't Kapelletje 'Sint Jans-gool' herinnert daar nog aan.

Na 1672 werd de houding van de Staten-Generaal wat milder t.o.v. de katholieken. Tegen betaling van recognitiegelden (belasting voor een verkregen recht) werden er schuurkerken toegestaan. De Heemschuur is zo'n schuurkerk geweest.

Goirle kreeg in 1673 verlof voor het bouwen van zo'n schuurkerk. In 1758 werd die vervangen door een nieuwe schuurkerk. Die tweede schuurkerk heeft dienst gedaan tot 1809, toen de Goirle-naren hun oude parochiekerk de Sint Jan terugkregen.

De nieuwe schuurkerk heeft gestaan op de plaats van het huidige parkeerterrein aan de Dr. Schaeppmanstraat.

Ter verfraaiing van de nieuwe schuurkerk deed Elisabeth deze gift.

Op 16 oktober 1773 koopt Elisabeth een bouwplaats met een perceel hof, gelegen aan de Roomsche Kerk te Goirle, genaamd 'de Berg'¹⁰. Op deze plaats laat zij een huis bouwen bestaande uit twee woningen, waarvan zij er één verhuurde aan Adriaan van Enschot voor 12 gulden per jaar.

Zelf betrok zij de andere woning. Haar huis aan de Bakertant verkocht zij voor f175,00 aan Jan Hendrik Voskens¹¹.

Negen dagen voor haar overlijden leende zij van Wilhelmina van Esch 400 gulden en van Peter Hesselmans 500 gulden. Wat daar de bedoeling van is geweest, zal altijd wel een raadsel blijven.

Na een ziekbed van 72 dagen overlijdt Elisabeth op 26 september 1779 op 67-jarige leeftijd. Volgens het begraafboek werd zij in de Roomsche Kerk begraven¹². Het is zeer opvallend dat meerdere personen in de kerk begraven werden, terwijl de kerk toch in handen was van de protestantse gemeente. Ook het kerkhof, rond de oude kerk, werd gewoon gebruikt. Evenals de doodsklok in de toren, getuige de rekening van de schoolmeester die de klok moest luiden.

Elisabeth benoemt in haar testament van 24 september 1779 Vincent van Dun tot erfgenaam van de helft van de nalatenschap. Van Dun was de echtgenoot van Marianne Smits, dochter van haar overleden halfbroer Martinus. De andere helft gaat naar de 4 kinderen van de in 1771 overleden Petrus Martinus Smits, de zoon van haar halfbroer. Haar halfbroer, Martinus Peter Smits, was getrouwd met Maria Anthony van Oirschot, die later weer hertrouwde met Jan Anthony Vermeulen. In het testament was opgenomen dat Maria Anthony van Oirschot een bed met toebehoren zou krijgen¹³.

Vincent van Dun werd benoemd tot testamentair executeur. De roerende en onroerende goederen werden openbaar verkocht bij Bernardus de Rademaker, herbergier aan de Kerk op 27 oktober 1779.

'De Paradijs' op de Bakertant werd ingezet op 540 gulden door Adriaan van Osch en afgehangen van 700 gulden tot 634 gulden. Koper werd Peter Hesselmans, met de restrictie dat Jan de Rooij huurder bleef tot april 1781.

Het huis aan de kerk, bestaande uit twee woningen, werd ingezet op 620 gulden door Bernardus de Rademaker en afgehangen van 1000 tot 622 gulden. Kopers werden Nicolaas van Enschot voor de ene helft en Francis Eijsermans voor de andere helft¹⁴.

Na het opmaken van de balans bleek de openbare verkoop f1551-17-12 te hebben opgebracht, terwijl de uitstaande schulden f1511-7-0 groot waren. Saldo f40-10-12, te verdelen onder de erfgenamen volgens bovenstaand protocol. De spoeling was dus erg dun¹⁵.

De familie Smits woont vanaf 1690 onafgebroken in Goirle, dat is meer dan 300 jaar. De 11e generatie van deze Goirlese tak heeft al stamhouders. Redelijkerwijs kunnen ze nog wel enige decennia in ons dorp blijven wonen.

Noten:

SAO: Streekarchief Oisterwijk

GAT: Gemeentearchief Tilburg

DTB: verzameling Doop-, Trouw- en Begraafboeken

1. DTB R.K. Begraafboek Goirle 1712 SAO
2. DTB R.K. Begraafboek Goirle 1712 SAO
3. GAT Ondertrouwboek Tilburg en Goirle, Predikant 1690
4. GAT Schepentrouwboek Tilburg en Goirle 1711
5. zie DTB R.K. Trouwboeken Goirle SAO
6. GAT Not.75 fol.1
7. GAT R477 fol.232
8. GAT R439 fol.154
9. DTB R.K. Begraafboek Goirle 1736 tot 1792 blz. 2 SAO
10. GAT R445 fol.54v
11. GAT R445 fol.85v
12. DTB R.K. Begraafboek Goirle 1779 GAT
13. GAT Not.106 nr.23 1779
14. GAT R563 fol.167
15. GAT Boedelrekening Elisabeth Smits 1780-3

VUR ONDER DE KERSTBOOM

Door Balfru

Hij woonde er al heel veul jaoren, daor achteraoon in de haai, in 'n aaw vervallen gedoentje, mee z'n hûndje. 'n Klein rooi-wit fokske.

Bekaanst niemand kende hem mee zijne achternaom. "Kiske" hiette ie, dè wies men wel, mar waortie vandaon gekomen was, wies gin man. Ge zaagt 'm dan ook zelde of nooit. Agge toevallig bij 'm in de buurt kwaamt, dan konde 'm wel 'ns òntreffen op z'n huukske grond, tussen de eerdappel of de bônen. Ge moest hem per se aanspreken agge zijne taol wouwt heuren.

"Hoe beter ik de meensen in mijn leven heb leren kennen, hoe meer ik van mijn hûndje ben gôn haawe" had iemand hem eens ooit heuren zeggen. "Des gekke praot" zeeje de meensen, mar in d'r hart moesten ze hem toch een bietje gelijk geven.

Wettie voor z'n levensbehoefte nôdig had, kweekte hij zelf. Erwten, bônen, eerdappel enz., en ieder jaor hield ie weer z'n eigen zaaigoed over voor het volgende seizoen. Hij had een varken en een koeike, en ze hielde mekare in het leven. En in het naojaor, as 't werken op 't veld grôtendeels was gedaon, de voorraad vûr hun vierkes onder de pannen was, dan holde Kiske 't materiaol vur de dag om veugeltjes te vangen. Dat deed hij ook al zô oud as ie was, en dat kos ie nie laoten.

As dieje tijd gekome was, dan controleerde hij zijn netje, z'n slaogers en 't trektouw en al wat hij er verder bij nodig had, en repareerde wat versleten was. Dan mokte hij een baontje, tegen 'n heg van proppen, flieren en ruigthout aon. Daor had hij slag van, want as z'n gedoentje klaor was en ge kwaamt mar efkes aan 't trektouw dan sloegen de netjes mee geweld dicht.

En op en neffen zijn baontje zetten ie, in 'n klein kuiltje de lok-veugeltjes. Unne putter, 'n sijsje en 'n kneuterke, allemal zelf gevangen in vurgaonde jaoren. Dat veugeltjes vangen verbooiën was, dat was tenliste ôk wel tot Kiske durgedrongen. Drie keer al, had de veldwachter hem getrappeerd. Den irste keer was ie er goed van afgekomen, mar d'n tweede keer was ie heel z'n spullekes kwijtgeraokt. Mar 't jaor daarop was ie weer begonnen mee z'n eigen gebraaid netje, en weer had hem de veldwachter gesnapt.

Toen was ie in de stad voor de rechter motten komen, en die was flink tegen hem uitgepakt en gezee dat als 't weer zou gebeuren hij in 't gevang zou vliegen.

Kiske had wat meewaorig geknikt en niks gezee, mar hij was er toch flink van verschrokken. Thuis gekomen, had hij tegen z'n hûndje en z'n koei en varken gezee, dat het afgelôpen zou zijn, want dat hij hun toch nie mee 't gevang in kos nemen.

En 't werd voorjaor en zomer en weer begossen de blaojer te vallen. 't Bruuide in Kiske z'n binnenste, en hij kos wel jaanken as hij die klochten sijsjes en kneuters over z'n huiske zaag trekken. Daor keek hij dan naor vanuit zijne stoel bij 't raom en z'n hûndje zaat dan op zijne schoot.

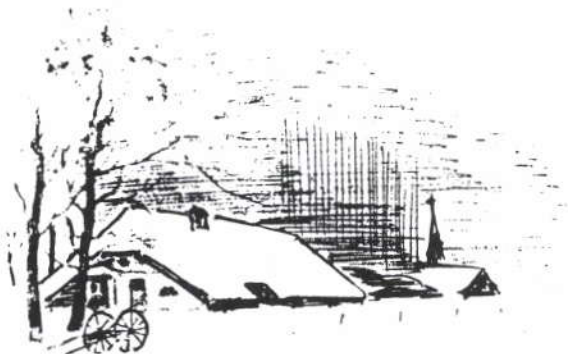
"As ik jouw nie had, en de koei en het varken nie, dan kos dieje veldwachter mee heel zijn gevang barsten," had ie al wel honderd keer gezee. 't Fokske keek dan mee 'n schuin kôpke nor 'm op, schudde mee z'n stertestumpke en blafte dan, alsof ie wou zeggen dettie alles begreep.

Zo kwaam het dat Kiske mee zonne hond grotere waandelingskes ging maaken dan aandere jaoren, om zijne tijd te dôôjen. Op een van die tochten, 't had gesnoowd en 't liep tegen Kerstmis, sprong plôts voor Kiskes voeten 'n kenijntje omhoog en schoot het hout in langs 't pedje.

't Fokske er aachteraon, ondanks 't geroep van Kiske. Toen, nor 'n minuut of tien roepen en fluiten, en Kiske er vort muug van was, z'n hondje nog nie terug kwaam, slofte hij mar terug naor z'n huiske, in de hoop dat ôk z'n hûndje datzelfde, langs 'n omweg gedaon zou hebben. Mar ginne hond thuis. En 't werd laoter en 't begon al te duisteren en weer opnoew te snoowen, mar er blafte ginne foks. Kiske had ginnen aort in zijn huis. Hij liep van z'n varken naor z'n koei en weer naor buiten om 'ns te roepen, mar niks. Plotseling zaag hij een donkere figuur door de snoow in de richting van zijn huiske komen. 't Was de veldwachter en aachter op zijn fiets...

"Ik was de klemmen aan 't afaon, om te zien of er ginne bunzing in zou zitten, toen ik jouwe hond er in vond. 't Spijt me voor jou, Kiske." Hij liet het hûndje van zijn fiets afglijen voor de voeten van Kiske. "Ik zal in 't dorp wel naor 'n aander uitzien voor jou," en hij was weg.

't Was of Kiskes hart stilstond. Hij vuulde de kaaw over zonne rug wegkruipen. Toen ie z'n hûndje op wou raopen, schoot plots 'n stekende pent dur z'n borst en 't werd zwart voor z'n ogen. Zo, half ondergesnoowd, trof de veldwachter hem 's aanderen-daags aon.

HET GRENSKANTOOR TE GOIRLE

Door Jef van Gils

Het Koninklijk Besluit van 12 april 1852 zou een aanzienlijke verbetering van de infrastructuur te Goirle betekenen, want bij dit Besluit werd, na hevig protest van de gemeente Hilvarenbeek, besloten tot de aanleg van de rijksweg Tilburg via Goirle naar Turnhout. In 1853 werd met de aanleg begonnen. Reeds voordat op 31 oktober 1854 de rekening à 102 gulden en 79½ cent was voldaan aan notaris Wenning te Tilburg "WEGENS GEDANE WERKZAAMHEDEN TOT DE ONTEIGENING VAN GRONDEN VOOR DE AANLEG VAN DE RIJKSWEG", was de bouw van een nieuw grenskantoor op Goirles grondgebied in kannen en kruiken.

Met goedkeuring van de minister van binnenlandse zaken, Van Reenen, vond op dinsdag 17 oktober, 12 uur 's middags, de aanbesteding plaats "AAN HET LOKAAL VAN HET PROVINCIAAL BESTUUR TE 'S-HERTOGENBOSCH".

Inlichtingen over de bouw werden verstrekt door de hoofd-ingenieur van de rijkswaterstaat te 's-Hertogenbosch, opzichter J.J. Lugten te Tilburg en Elias Cornelis Benjamin, ridder van Rappard.

Vijf aannemers schreven in voor de bouw: H. Mandos uit Tilburg, J. Rijnsaardt uit Fijnaart, de Waalwijker H. van Rooij en Cornelis de Graaf en Nicolaas Koomans uit Breda. De bouw werd gegund aan de laagste inschrijver, H. van Rooij, voor een bedrag van f5.970,-. Franciscus Cornelis Elands uit 's-Hertogenbosch en Johannes Gerardus Meulkens uit Waalwijk stonden borg voor hem. Aan de hele zaak kwam geen Goirlenaar te pas.

Door het bewaard gebleven bestek zijn we heel goed op de hoogte van de indeling en de gebruikte materialen. Hieruit blijkt dat het grenskantoor in zijn oorspronkelijke staat is bewaard gebleven tot in de Tweede Wereldoorlog.

Was het gebouw blijven staan, dan zou het nu een uniek monument zijn van de overheidsbouw uit de 19de eeuw. Ook toen, in 1854, moet het diepe indruk gemaakt hebben op de Goirlenaren, die veelal nog huisden in primitieve woningen met strooien daken en lemen vloeren.

Er werd niet op een cent gekeken. Voor de bouw werden eerste-klas materialen gebruikt, als "IJZER VAN DE BESTE MERKEN, GEZOND EN GAAAF HOUT, ESCAUZYNSCH HARDSTEEN, HARDE STENEN VAN DE EERSTE SOORT VOOR DE BUITENMUREN, BLAUWE UTRECHTSE PANNEN VAN DE HARDSTE SOORT EN BLAUWE UTRECHTSE PLAVUIZEN IN DE KEUKEN, GANGEN EN KELDER". Voor de binnenmuren werden stenen van "DE TWEDE SOORT" gebruikt, "ZOOGENAAMDE VELDOVENSTEEN IN DE VORM ALS IN DE OMTREK VAN HET WERK TE POPPEL EN RIEL GEBAKKEN WORDT", maar deze binnenmuren werden bespannen met behangsellinnen en daarna behangen. De houten zolderingen werden beslagen met rietmatten waartegen een pleisterlaag werd aangebracht, terwijl in de voornaamste vertrekken plafonds en muren werden afgewerkt met een sierlijst.

Het bouwwerk had buitenmaats een oppervlakte van 15 bij 15 el en bestond uit een hoofdgebouw met aan weerszijden een commiezenwoning, "SPRINGENDE DE VOORGEVEL VAN HET HOOFDGEBOUW UIT BUITEN DE COMMIEZENWONINGEN". Op de begane grond van het hoofdgebouw vonden we het kantoor van de ontvanger, een spreekkamer, de keuken met gewelfde kelder, een vestibule en enkele gangen. Op de eerste verdieping had de ontvanger zijn woon- en slaapkamer; op zolder was een kamertje voor de meid. De commiezenwoningen, links en rechts van het hoofdgebouw, bestonden uit een keuken, een gang en een woonkamer. Zowel in die woningen als in het verblijf van de ontvanger werd geslapen in bedsteden, die volgens het bestek voorzien moesten worden van een bedsponde en een beddeplank "VOOR DE BERGING VAN NACHTBEHOEFTE".

Bij het complex behoorden ook drie privaten, "VOORZIEN VAN EEN VASTE ONDER- EN EEN LOSSE BOVENBRIL". Een hele luxe als we weten dat in het dorp soms een hele rij woningen slechts over één toilet beschikte. Tenslotte behoorde bij het gebouw nog een schuur met vier gebinten.

Het gebouw, dat stond schuin tegenover café 'In de Vreede' van de familie Snels, aan de rechterzijde van de weg naar Poppel, moest volgens het bestek voor 15 juli 1855 worden opgeleverd. Bij Koninklijk Besluit van 31 augustus 1855 werd de grenspost Roover per 1 oktober van dat jaar opgeheven en verplaatst naar het nieuwe kantoor te Goirle, waar grensontvanger Eliassen op 8 oktober zijn intrek nam.

Reeds twee jaar later werden de eerste vernieuwingen en verbeteringen aangebracht door de Tilburgse aannemer Cornelis Hubertus Goijaerts. Na het sluiten van een onderhandse overeenkomst met ridder van Rappard metselde hij voor de som van f361,- een regenbak, maakte de welput dieper, repareerde het kelderluik alsmede kast- en binnendeuren, leverde een hang-/boekenkast, betimmerde de meidenkamer en voorzag deze van een dakraam en een gestucadoord plafond.

In 1864 werden opnieuw verbouwingen goedgekeurd door de hoofd-ingenieur van het 6e district van Noord-Brabant. Het is niet duidelijk wat er toen vernieuwd of veranderd is.

Tien jaar later, in december 1874, werd door de minister van financiën een bestek goedgekeurd voor verbeteringswerken aan de grenskantoren van Goirle, Reusel, Bergeijk, Wernhout en Nispen. De aanbesteding van dit werk vond plaats op vrijdag 15 januari 1875 in het gebouw van het provinciaal bestuur. In het bestek lezen we opnieuw waaruit het complex van het grenskantoor Goirle bestond: "EEN HOOFDGEBOUW BESTEMD TOT WONING VAN DEN ONTVANGER EN DER COMMIEZEN MET DAARBIJ BEHOORENDE KELDER, POMP, REGENBAK, LOSSTAAND LEDIKANT EN TAFEL, EEN VISITATIELOODS MET DRIE BERGPLAATSEN, EEN BAKHUIS MET POMP, BAKOVEN, TROG EN WERKBANK, EEN HOUTEN LOODS INGERICHT TOT DRIE STALLEN, EEN LIMETPAAL MET BORD, WEEGTOESTEL MET SCHALEN, 5 BUITENJALOUSIEËN, 2 WAPENBORDEN EN 3 LADDERS". De herstelwerkzaamheden bestonden in 1875 uit het behangen van het ontvangerskantoor (waarvoor 9 rollen à 50 cent per rol nodig waren), het verven van twee ramen en deuren in een houtkleur, het grijs verven van de keuken, het verven van het buitenwerk in een nader op te geven kleur en het vernieuwen van een dennehouten deur van de stal.

ansichtkaart

Rond 1910 werd door de firma J. Wouters-van den Bulck uit Averbode een serie ansichtkaarten van Nieuwkerk uitgegeven en tot deze serie behoort ook de enige ansichtkaart die ooit van het grenskantoor gemaakt is. Grensontvanger in die tijd was Gerrit Jan Klein Paste, getrouwd met Cornelia Wilhelmina van Andel. Na het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog werden op verzoek van Klein Paste tientallen foto's gemaakt van, en in de buurt van het grenskantoor, met zowel Nederlandse als Duitse militairen.

Deze foto's kwamen via zijn dochter, Betsie Kleine Paste, terecht bij een dochter van de Goirlese veldwachter Antoon C. Aarts. Door Toine Mol werd ik attent gemaakt op het bestaan van deze foto's, maar ik kon ze niet meer achterhalen.

Wie schetst mijn verbazing toen ik enige tijd later werd opgebeld door een mij totaal onbekende mevrouw uit Waalwijk, die vroeg of ik interesse had in Goirlese foto's. Een uur later was ik in Waalwijk, waar ik tot mijn nog grotere verbazing de foto's aangeboden kreeg die hadden behoord tot de verzameling van Kleine Paste. De onbekende mevrouw bleek namelijk een kleindochter van 'rijks' Aarts en ze was al lang op zoek naar een liefhebber van Goirlese foto's. Ze had de vier albums zelfs eens aangeboden via Omroep Brabant, maar niemand had erop gereageerd. Toevallig had ze mijn naam gehoord in verband met het Goirlese fotoboek en "gelukkig," zei ze, was ik gekomen, "anders waren de foto's verdwenen in de vuilnisbak."

Bronnen:

- J. van Gils, Het grenskantoor op Roover, Rond de Schutsboom, 1992, nr. 1, blz. 19-27.
- Rijksarchief Den Bosch, Provinciaal Bestuur, nr. 1364, 30.06.1864; nr. 1330, 31.10.1854, 18.10.1854, 18.09.1854, 31.10.1854; nr. 1349, 18.12.1857; nr. 1385, 24.12.1874.

ADRIAAN VAN DER WILLIGEN DROSSAARD IN TILBURG EN GOIRLE 1795-1802 (deel 3)

Door Ad Houtepen

In de nazomer van 1794 kwam ons terugwijkende leger uit Brabant hier reeds door. Enige Hannoverse troepen en het korps Franse emigranten van Beon bleef enige tijd te Tilburg in bezetting en wij werden zeer door inkwartiering gedrukt. Ik voor mij had geen reden tot klagen, daar ik doorgaans geschikte mensen trof. Te dier gelegenheid had ik ook kennis gemaakt met een officier van de emigranten die zich 'Le Chevellie de St. Leger' noemde. Wij werden ook recht hartelijke vrienden en de tranen vloeiden wederzijds toen wij afscheid namen, daar ik hem, aan een afgelegen post (wachthuis Heikant) de wacht hebbende, 's morgens vroeg kwam zeggen dat de Franse patrouilles zich reeds in het nabij gelegen dorp Alphen vertoond hadden en zekerlijk weldra hier zouden komen, gelijk ook geschiedde. Gedurende enige dagen waren wij in de onaangenaamste toestand, als tussen de twee legers ingelegene zijnde en dan door de Staatse of geallieerde en dan door de Franse patrouilles bezocht wordende, welke men beide moest tevreden stellen.

Enige der voornaamste ingezetenen, en daaronder de predikant Heuvel, hadden reeds de wijk genomen naar elders. De regering vond het raadzaam om alle lieden tot het bestuur van zaken geschikt te vragen om te blijven, ja dan nee.

Tevoren had men mij reeds lid van het korps of vergadering der notabelen gemaakt -vooral om de belastingen te regelen- en daar ik nu verklaarde niet te zullen vluchten, maar ten dienste van de regering gereed te zijn, benoemde men mij, als goed Frans verstaande tot toegevoegde of adjunct, terwijl Izaak Bles, de secretaris, juist niet zeer vlug in het Frans was. Ik nam de post gewillig aan en dezelve verschaftte mij, althans in het begin, schier dag en nacht werkzaamheden, welke veelal van ene zeer onaangename aard waren. Nauwelijks was ik in mijn ambt getreden of ik werd 's nachts verzocht, zijnde er ene requisitie van ene Franse commissaris van oorlog ingekomen, waarin mij onder zware bedreigingen ('liberté, égalité ou la mort' stond boven de brief) gelast werd om de volgende morgen naar het hoofdkwartier te zenden vijftig vette ossen, honderd vette schapen, enige oxhoofden genever enz. De regering (gemeentebestuur) wel wetende hoe vlug men in die tijd met de guillotine was, oordeelde het allergevaarlijkst om te weigeren, niettegenstaande dat wij kort tevoren nog ene aanschrijving van de gouverneur van Den Bosch ontvangen hadden, om volstrekt aan geen requisitiën van de vijand te voldoen, doch men liet ons zonder bescherming, dus verviel zulk een aanschrijving als vanzelve. Ik voerde echter een andere reden aan om te weigeren, nl. dat indien men ons zo gereed bevond om te geven, men daaruit lichtelijk zou besluiten dat wij het rijkelijk hadden en er dan aan het geven geen eind zou zijn zolang wij nog iets bezaten en dat ik ook zeer wel wist dat er bij dergelijke gelegenheden doorgaans veel wordt gevraagd, omdat er gemakkelijk veel wordt afgedongen. (Hij had van huis uit de handel meegekregen). Ik stelde dan voor te schrijven, dat wij buiten de mogelijkheid waren om aan die eis aangaande de ossen en schapen te voldoen, doch om onze bereidwilligheid te tonen, gaarne een vaatje genever zonden.

Lang werd er gearzeld hierin toe te stemmen, doch eindelijk besloot men al huiverende toe en ik stelde de brief op. Het liep wel af zoals ik gedacht had, doch weldra kwam er een tweede requisitie om voerage voor de paarden. Ik stelde voor om dit alweer op dezelfde wijze te behandelen en te zeggen dat wij reeds genoegzaam uitgefougerd waren, hoewel wij daardoor juist zoveel nog niet geleden hadden. Voorts bood ik mij aan om de brief zelve naar het hoofdkwartier te Alphen te brengen en te zien of ik daar veel van onze goede gezindheid, maar onvermogen, te spreken niets zou kunnen uitrichten ten onze voordele. Dit werd goed gevonden en ik zette mij bij het krieken van de dag te paard -hebbende de brief in mijne kleren verborgen- om geen gevaar te lopen bij de patrouilles van de kant van Breda, waar de Staatse zaten, welke mij ook zouden bejegenen. (Men ziet: Van der Willigen was niet bang).

Tussen Riel en Alphen, op de heide zijnde, zag ik van verre reeds een korps troepen, ik reed op dezelve in, erkende die op zekere afstand voor Fransen en toonde, naderbij gekomen zijnde, mijn brief voor de generaal te Alphen gelegen. Deze was er zelve bij, benevens de commissaris van oorlog. Men behandelde mij vriendelijk en verzocht mij om met hen terug te rijden, daar zij voornemens waren om naar Tilburg te gaan. Aan het hoofd van een korps huzaren en rijdende artillerie, met een paar stukjes geschut, kwam ik dan Tilburg binnenrijden. Daar het onderweg begon te regenen, had men mij -hoezeer ik ook bedankte- een mantel van de onderofficier omgehangen. Dit alles beviel mij niet zeer, daar dit het voorkomen had, alsof ik de Fransen afgehaald had en Tilburg binnenleidde, welke gevaarlijke gevolgen kon hebben wanneer de andere partij zegenpraalde.

Ik stapte met de generaal aan een logement 'Hotel de Gouden Zwaan' van Dionysius Botermans binnen, deed hem en zijn volk verversingen geven en het nodige voor de paarden. Ik sprak van de slechte staat van ons dorp, naar goede gezindheid en wij ledigden samen de beker tot enige pistoolschoten, die niet verafschenen, ons eensklaps deden opspringen.

De troepen zaten dadelijk te paard en nu bemerkte ik dat de uitgezette voorposten op de Oisterwijkse weg (nu Oisterwijksebaan) aan de ingang van het dorp met een vijandelijke patrouille aan de gang geweest waren. Alles rende daar toen op in. Ik hoorde het geschreeuw en verscheidene schoten en mij herinnerende hoe ik Tilburg ingekomen was, ging ik dadelijk naar mijn huis daar dichtbij staande. Mijne dienstmaagd had het schieten wel gehoord en daarom het huis aan de voorkant van de straat afgesloten, doch was nu zeer gelaten aan het gereedmaken van het pot. Ik zeide haar, dat ik er misschien niet van zou gebruiken, daar ik, indien de Fransen moesten vluchten, genoodzaakt was om mede te gaan. Ik beval dan ook mijn knecht dadelijk het paard weder te zadelen; pakte zo spoedig doenlijk het een en ander te zamen en ging toen heen om naar de uitslag van de schermutseling te vernemen. Niet lang bleef ik in het onzekere: de Fransen hadden de vijand op de vlucht gedreven en brachten enige paarden, waarvan er deerlijk gewond waren, als buit mede. Hiermede keerden zij dadelijk naar Alphen terug. Op het slagveld vonden wij enige doden van beide zijden en een paar die nog leefden, maar zeer gekwetst waren. Dadelijk deed ik de dorpschirurgijn halen, doch deze verklaarde, gelijk ik wel dacht, de wonden dodelijk. De ene, een knappe jongeman van de Hannoveranen, een houw in het hoofd hebbende, gaf dan ook spoedig de geest. Doch de andere, die ook zwaar aan het hoofd en het lijf gewond was, lag nog tot de avond te zieletoegen. Enig geld, een zilveren horloge enz., dat sommigen nog bij zich hadden, liet ik op het raadhuis brengen. 's Avonds kwam er nog een emigrant, aan zijn scharlaken monsterring wel te erkennen, uit het koren kruipen: hij was slechts licht gewond. Ik deed hem verbinden en hij vreesde, dat hij door ons aan zijn vijanden zou worden overgeleverd. Doch toen ik hem zeide daartoe geen roeping te hebben, nam hij dankbaar de weg naar Boxtel, alwaar hun korps lag. De volgende dag kregen wij een brief van de generaal Compere, met wien ik de vorige dag gehandeld had. Men was zeer misnoegd en hield mij voor niet minder dan een spion, die, terwijl de officieren in de herberg en het volk aan het voeren der paarden was, de vijand begunstigd had om hun te overvallen.

Vooral omdat ik goed Frans sprak, vermoedde men, dat ik tot de emigranten behoorde. Men dreigde om dan weldra een bezoek te zullen komen geven, dat ons gans niet aangenaam zou zijn. Daar zat ik nu, zoals men zegt, tussen twee stoelen in de as. Maar daar ik me niets te verwijten had, verantwoordde ik mij op een vaste en onbeschroomde toon en zond die verantwoording, door een brief van het gemeentebestuur vergezeld, dadelijk af. Men kwam vervolgens ook weder en ik bemerkte, dat de commissaris van oorlog, Mongenot, een kerel die men slechts behoeft te zien om hem te mistrouwen, misnoegd zijnde dat ik hem niet de duim wilde zalven, hier onder stookte. Doch ik ging recht door zee en sprak stout. De generaal was een ronde vent en alles liep dan ook zonder onaangenaamheden voor mij of het dorp af. Wij bleven nog enige tijd, zonder aan het een of het ander land meer te behoren Doch weldra kwam het Franse legerkorps (genaamd L'armee du Nord) met een zeer grote macht naar de Hollandse grensvestigingen afzakken en wij hadden te Tilburg aanhoudend zeer zware inkwartieringen en ik had daardoor veel te doen, daar ik aan het hoofd stond van al wat de militaire zaken betrof. Niettegenstaande de schone beginselen die de Franse republikeinen predikten, pleegden vele krijgslieden hier en daar vrij wat ongeregeldheden. Zij roofden niet alleen in de huizen en eisten geld onder bedreiging, maar zij namen in het begin zelfs de mensen hun schoengespun, ringen en horloges af, gelijk dit onder andere in Tilburg geschied is. Naderhand was er geen gelegenheid meer toe, daar niemand dergelijke dingen meer bij zich droeg. Ik reed naar Hilvarenbeek alwaar de generaal Pichegru lag om daarover te klagen. Hij ontving mij vriendelijk en gaf mij een geleidebrief mee, welke mij nogal van nut was.

Bron:

G. de Wijs. "Uit het dagboek van Adriaan van der Willigen".

ZO WERD BALTHAZAR GEERAERTS TERECHTGESTELD

Julij xv^a, quam alhier de tijdinghe, binnen Loven, dat de prince van Orangien voersekere, binnen Delft, x^a julij, van eenen bourgoignon, genoempt **Balthazar Geeraerts**, van Villanphan, doot-geschoten was; ende gevangen genomen zijnde ende gepijnt, verclaerde tzelve gedaen te hebbene vuijt devotie; ende daer naer wert hij gecondempneert ter doot, ende geexecuteert, xiii^a julij, soo hier volght:

1. Ierst heeft men den selven aen zijne bloote voeten aengedaen twee natte lere schoenen, ende daermede twee ueren laeten staen voer een groot vier, alsoo dat de schoenen aen zijne voeten gecrompen zijn.
2. Ten anderen heeft men tusschen de naegelen van zijne handen ende voeten lange naelden innegeslaegen.
3. Voerts es hij op een schavot gebracht, ende aldaer gebonden aen eenen staeck, ende aldaer het pistolet, daermede hij den scheut gegeven hadde, in zijn aensicht ontwee geslaeghen.
4. Daernaer es hij ontbonden ende naeckt ontcleet, ende anderwerven wederomme gebonden aen eenen staeck, ende zijne oogen, met eenen snutdoeck, verbonden wesende, hebben genomen een gheloiijende waefelijser ende daermede bijnaer affgenijpt zijn hant, daermede hij den prince geschoten hadde.
5. Voerts es hij, met eene gheloiijende tange, vj mael genepen in zijn lichaam.
6. Daernaer es hij wederomme ontbonden, ende geleet zijnde op eene banck, es zijne mannelijckheit affgesneden; ende den buijck opgeschorpt, tot ontrent de borste toe, ende zijn innegewant vuijtgetrocken, ende zijne beenen gereet gemaect om aff te snijden.
7. Soo lange es hij levende gebleven; ende zijn hert al levende vuijtgetrocken zijnde, hebbent hem in zijn aenschijn geworpen; waernaer hij gestorven es.
8. Daernaer es hij gevierendeelt, ende opde iij hoecken vander stadt gestelt.

Alle deze tourmenten heeft hij verdraegen sonder eens aijmij te seggen oft te roepen, oft van pijnen te verroeren, oft eens te vertrecken; ende de hant, als voeren, affgebrantwesende, heeft daarmede de gemeijnte ij oft iij cruijcen gemaekt; ende over zijn hooft quam gevlogen, soomen zeijde, eene schoone sneuw witte duijve vliegende naerden hemel.

Bron: Leuven door Willem Boon

oud Brabants Kerstlied

*Ontwaakt, loopt, herders, deze nacht,
verlaat al uw schapen.*

*Uw nieuwe koning lof verwacht
en blijft niet langer slapen.*

*Geeft zoet gezang en wild schalmei,
noch fluitjes niet vergeten,
waarmee gij in de groene wei
zo dikwijls zijt gezeten.*

*'t En is dan, herders, niet te vroeg;
gaat, geeft Hem hart en zinne.*

*Men kan niet haastig zijn genoeg,
om God te gaan beminnen.*

*Spoedt u, roept u geburen al
en gaat met vol betrouwen,
dien God vol teerheid, in een stal
met tere liefde aanschouwen.*

Dames en heren,

In de laatste Schutsboom van 1993 wil ik terug kijken op een jaar Heemwerk. Het was een druk jaar.

Tentoonstellingen zijn er veel geweest:

- begin januari was er nog de kerststallententoonstelling;
- van 12 t/m 14 maart waren er objecten, schilderijen en fotomateriaal van Han de Laat;
- op 20 en 21 maart toonde Kantkring 'het Kloske' haar werk;
- in april was de grote tentoonstelling 'De Tiendaagse Veldtocht';
- begin mei exposeerde de heer v.d. Putten uit Tiel zijn aquarellen;
- in de tweede helft van mei toonden Wim en Maria van Boxtel hun gobelins en tekeningen;
- eind augustus was er de bijenmarkt;
- de dahliashow kon men in september bewonderen;
- in december komt nog de tentoonstelling over kraamgebruiken.

In de maand juli was het Goirles Volkstoneel actief.

Ook de werkgroepen zijn druk bezig geweest.

De werkgroep Heemerf heeft op een verantwoorde wijze een watertoevoer naar, en een opbergruimte in de schuur gemaakt. De tuin was het hele jaar door keurig verzorgd. Veel landbouwwerktuigen zijn opgeknapt en nu is men bezig met het opknappen en plaatsen van een manege en een dorsmachine.

In het archief wordt druk gewerkt aan het 'verleden'. Terwijl de Leesgroep oude kranten leest met het nieuws van 1912 uit Goirle.

Het museum heeft dit jaar veel bezoekers gehad, o.a. scholen en groepen. Dat onze molenaars actief zijn kan men wekelijks in het dorp zien als de molens draaien.

Op 5 juni was er weer de geslaagde Heemreis: deze keer met twee bussen naar Thorn en Roermond.

De lezingen zijn weer goed bezocht, een bewijs dat er veel belangstelling onder de leden is.

Al deze werkzaamheden vragen veel tijd van onze vrijwilligers. Hiervoor wil ik hen dan ook hartelijk danken. Want zonder de inzet van deze mensen zou er niets gebeuren.

Dit jaar zijn er ook minder mooie dingen gebeurd. Twee maal is er ingebroken. Er werd een Mariabeeldje van het Heemerf gestolen en drie schilderijen van een tentoonstelling in de schuur. Hopelijk worden wij in de toekomst voor dergelijke activiteiten gespaard.

In 1993 moesten wij afscheid nemen van mensen die zich jarenlang hebben ingezet als bestuurslid van onze kring.

Wij denken dan aan Jan Schellekens, die, als vice-voorzitter en mede-oprichter van het Heemerf, veel tijd in zijn leven aan het Heem heeft besteed.

Zo ook Willy van Rooy voor wie in deze Schutsboom een In Memoriam is geplaatst. Beide mensen zijn om niet te vergeten.

Dames en heren, dit was een kort overzicht van het wel en wee van onze kring. Zeker zal ik wel iets vergeten zijn te vermelden. Maar wat ik zeker niet wil vergeten is het bedanken van allen die het Heem een warm hart toedragen, zoals de sponsors die de uitgave van de Schutsboom mogelijk maken en het bedrijf Curver dat met zijn donatie ons Heemwerk steunde. En ook de leden voor hun belangstelling en betrokkenheid bij het Heemgebeuren. En, nogmaals, al onze medewerkers.

Tot slot spreek ik de wens uit alle leden te mogen ontmoeten op het Heemerf bij de lezingen en de Kerstviering. U bent van harte welkom. En in deze laatste regels wens ik U, ook namens het bestuur, een Zalig Kerstfeest en moge 1994 voor ons allen een jaar van voorspoed en vooral van vrede zijn.

Ton Sas, voorzitter

HET VERSCHIJNEN VAN DIT PERIODIEK WERD MEDE MOGELIJK
DOOR DE FINANCIËLE BIJDRAGE VAN:

Bakkerij A. van den Hout,
Tilburgseweg 98, 5051 AJ GOIRLE. tel. 34.17.68

Cafe-Restaurant "De Hovel",
Tilburgseweg 37, 5051 AA GOIRLE. tel. 34.54.74

Stichting "Goirles Belang",
Kloosterstraat 32, 5051 RD GOIRLE. tel. 34.34.86

Maas Herenkleding,
Korvelseweg 56, 5025 JJ TILBURG. tel. 42.42.83

Micro-Consult,
Tilburgseweg 104, 5051 AJ GOIRLE. tel. 34.16.81

Toon van Oosterhout kantoorinstallaties,
Dorpsstraat 2, 5051 CK GOIRLE. tel. 34.51.85

Rabobank Goirle,
Tilburgseweg 97, 5051 AB GOIRLE. tel. 34.28.31

Poelier J. van Roessel,
Dorpsstraat 63, 5051 CJ GOIRLE. tel. 34.14.84

Taxi Smolders B.V.,
Tilburgseweg 61, 5051 AB GOIRLE. tel. 34.14.32

Soeters, boekhandel en antiquariaat,
Kalverstraat 28, 5051 NK GOIRLE. tel. 34.32.45

HET VERSCHIJNEN VAN DIT PERIODIEK WERD MEDE MOGELIJK
DOOR DE FINANCIËLE BIJDRAGE VAN:

Gebr. Stokkermans, slopersbedrijf, tel. 34.25.11 /
Tijvoortsebaan 7, 5051 HJ GOIRLE. / 34.28.41

J. Vekemans B.V. schildersbedrijf,
Ralph Bunchestraat 21, 5051 KW GOIRLE. tel. 34.13.74

Taxi P. Walsmits B.V.,
Hoogeindseweg 15, 5051 EA GOIRLE. tel. 34.13.40

Fa. C.C.J. Zandbergen & Znn. B.V., stucadoorsbedrijf,
Emmastraat 26, 5051 LN GOIRLE. tel. 34.25.76 / 34.19.82

* * * * *
* * * * *
* * *
* *
*

EEN PRACHTIGE COLLECTIE

Onze Heemkundige Kring werd onlangs zeer aangenaam verrast door een schenking. Het ging om een prachtige collectie kruiken, potten, kannen en flessen in diverse vormen, kleuren, materialen en afmetingen. Bijzondere onderdelen van de collectie zijn 2 fiolen (een ongewoon gevormd flesje, in ons geval met een lange, smalle hals). Eén exemplaar komt uit een opgraving en is vermoedelijk van Romeinse oorsprong; het andere is een replica. De collectie bevat bovendien een serie schouwbordjes en enkele herdenkingsborden.

Naast bovengenoemde collectie ontvingen we nog enkele kostbare beelden en attributen, die we mogen rekenen tot de z.g.n. 'devotionalia'.

Alsof dit alles nog niet genoeg was, werd ons nog een aantal oude gebruiksvoorwerpen aangeboden, zoals b.v. een stel boterspanen, een koolzaadmolentje, een koperen moor, een blok met gewichten, het staal van een 17e/18e eeuwse hellebaard, een houtskoolstrijkijzer ed..

De schenking is afkomstig uit de collectie van Dr. F.A.H. Peeters uit Tilburg. Deze was niet alleen 'verzamelend' aangelegd, maar wellicht heeft zijn belangstelling voor potten, kannen, flessen ed. iets te maken met de studie, die hij volgde. De Heer Peeters studeerde n.l. fysieke chemie. Daarnaast deed hij apothekers-examen en werkte als zodanig in Rotterdam en Curacao.

Momenteel is hij werkzaam bij de firma "Bio Horma" in Elburg, waar de Dr. Vogel-geneesmiddelen worden geproduceerd.

In januari a.s. vertrekt Dr. Peeters naar Aruba om daar een apotheek te beheren.

Hij hecht er waarde aan dat zijn collectie goed wordt beheerd en gedocumenteerd. Het bestuur van de Heemkundige Kring heeft deze taak gaarne op zich genomen, dankt Dhr. Peeters voor zijn vertrouwen en wenst hem gaarne veel succes met zijn werk op Aruba.

HET BESTUUR

Dhr. A. Brock
Abcovenseweg 23
5051 PT GOIRLE